

URTX

EL GRAFIT, CRÒNICA D'UN ART URBÀ

Àngel Brichs

EL GRAFIT, CRÒNICA D'UN ART URBÀ

Abstract

«El grafiti, crónica de un arte urbano» es un resumen general acerca del grafiti en cuanto a sus ámbitos social, histórico y la dimensión artística que nos describe; ésta última, como una mezcla de estilos que no obedecen a la imaginación del artista, sino que se encuadran dentro de un contexto que une el arte, el diseño y la moda.

«The graffiti, story of a urban art» is a general resume about the graffiti inside his social, historical and artistic aspects which would like to describe us; under the last, as a mixture of styles what don't obey to the artist's imagination if not that be show at the new art level linking the art with design and fashion.

Paraules clau

Grafit, graffiti, art urbà, art mural, grafiters catalans.

L'interès de l'home per capgirar totes les coses i regenerar-se en totes les variants artístiques que hagin existit ha marcat per sempre el seu caràcter i, en conseqüència, la seva evolució. Per això no és d'estranyar que el grafit, quant a tendència pròpia del final dels setanta, hagi estat influenciat per conceptes socials (principalment, el cinema, el còmic o la moda) que mai abans no es veieren en cap estil pictòric conegut. Un canvi d'enfocament que diagnosticà un fenomen que canviaria la mateixa essència i estètica de l'art per sempre.

Des del Paleolític fins als nostres dies, l'home sempre ha manifestat escenes socials pintant sobre parets i murs, fets de la vida quotidiana o escenes més complexes o subjectives de la realitat que l'envolta. El grafit és, per tant, en llur format intern, quelcom més que un art nou o un antiart, tal com veuen alguns; és, davant de totes les coses, un concepte social, públic, expressiu, vital. Una imatge que neix, en part, de l'evolució que ha mantingut l'estètica del cartell i de la publicitat al llarg dels temps. L'únic canvi: el *wall* (el 'mur'), que s'entén com a suport d'un canal de comunicació que conté un missatge i que produeix diferents reaccions en el receptor (l'espectador). En ell s'emmarcarien dos significats, un de semàntic i un altre d'estètic, però, amb tot, queda proveït d'una imatge coneguda com a *icona*, la qual afegeix un principi de connexió indirecta amb el públic; en podem veure exemples ja a les obres de cartellisme de Muckä, típiques del Modernisme, com *Étoile du Nord* (1927) o l'anunci de l'Expo de Weimar del 1923. Aquestes rèpliques del que comentàvem recreen un concepte clar pel qual sempre destacarà aquest format públic de concebre l'art: l'*expressió*, entesa com a *unió*,

segons Hjalursler [1]: «Per addició de l'expressió, la relació i el contingut (ERC)».

Amb freqüència identifiquem erròniament amb el grafit el cartell i la pintada, els quals s'han adscrit sempre a una modalitat socialitzada i col·lectiva molt diferent de l'ideal que el *mural* i el *tag*, en ells mateixos, volen donar a conèixer. Mentre que la pintura mural es fa sobre un suport de llarga durada, normalment una paret, la pintada, lluny d'exigir un pes excessiu a la imatge, confegeix un interès superior al disseny *pop*, quant a la fotografia en color, com ens féu entendre Françoise Enel, i el text, que pot ser literari o tan sols un acrònim, i que sovint reflecteix una actitud conativa fugint del caràcter gòtic que representa el grafit en ell mateix; són molt diferents dels eslògans i les pintades aparegudes el Maig del 68 parisenc: «L'imagination au pouvoir» ('la imaginació al poder') o «Sous le pavésil y a la plage» ('sota el pavés hi ha la platja').

Si agafem qualsevol diccionari i hi busquem la paraula *graffiti*, podem veure diferents al·lusions, entre les quals es defineix com una subcategoria de la pintura, diferenciada alhora d'aquella; un moviment artístic iniciat l'any 1960 a Nova Jersey i Filadèlfia, i un dels quatre pilars o elements bàsics de la cultura *hip hop*, dins la qual s'anomena *grafo* o *graffiti* a una persona específica. Uns elements que podríem atribuir a Kilroy, un dels primers mites del grafit, del qual llur nom i eslògan, «Kilroy was here», s'ha entès, més que com una expressió social, com un sinònim d'aquest art.

A l'inici, el grafit existí com a llenguatge en codi, produït per firmes o *tags*, les quals s'encarregaren d'indicar missatges o de

Anna Taratiel.

marcar territoris entre bandes. No fou fins a l'Època Pionera (1971-1975) que una successió d'estils diversos capgirà per sempre més aquesta barreja anodina d'art urbà i moviment social. Lee 163, l'any 1971, fou el primer grafiter que creà un estil ràpid i fàcil de llegir. Fou el primer rei de la línia de metro de Manhattan (signava a cada cotxe de la línia del Bronx) i el seguiren d'altres, com Stay High 149, Goal Cliff 120, Dino Nod, Lazar o Wicked Gary. Els seus estils eren representats per les típiques «bombolles» (*bubbles*), el Broadway (o cal·ligràfic) i el *masterpiece* (obra mestra).

El grafit s'ha caracteritzat sempre per ser un estil plàstic arriscat i temerari, els artistes del

qual sempre han viscut al marge de la llei, no sent respectats fins fa poc temps ençà. Hugo Martínez fou un dels primers a crear un grup de grafifers d'elit, els quals més tard feren possible la fundació de l'United Graffiti Artists (UGA), fet que, amb l'aparició d'articles com l'«All city king» (1975), de Richard Goldstein, portarien el món del grafit i llurs components a la fama.

Si en aquella època la destrucció del material urbà fou la conseqüència d'aquell art naixent, la següent, la DieHard (1976-1988), per mitjà d'institucions com l'MTA, propicià una gran separació en aquell submón del carrer, tot facultant l'aparició de bandes marginals i d'associacions de veïns contrapintades, sumant a tot això l'esplendor del *crack*, fet que impulsà un canvi sobtat en la línia agressiva anterior per instal·lar-se a l'Era Moviment Net (1989-actualitat).

El cas espanyol

Tal com acostuma a passar amb certes tendències vingudes del continent americà, a Espanya el grafit no aparegué fins a la dècada dels vuitanta, a banda d'un moviment social anomenat Movidia Madrileña, de la mà d'escriptors com Juan Carlos Argüello (Muelle) o Bleck (La Rata). Ja pels vuitanta, s'importaren diferents estils procedents dels EUA, tot introduint-se en ciutats com València, les quals es convertirien (amb el temps) en les capitals del *writing* per excel·lència. Segons la majoria

Customització d'OVNI.

dels grafiters, emperò, Barcelona i Madrid són considerats els dos destins preferits tant pels veterans com pels iniciats.

D'altra banda, endinsant-nos en l'escenari català (a banda del llenguatge social, sovint emparat en el «codi de carrer» al qual aquesta disciplina resta integrat), amb l'aparició dels primers focus de llibertat, accelerats pels canvis polítics que vingueren amb la Transició democràtica, i al fil de nous arguments plàstics avesats a una desmaterialització de l'art i a un interès per la ruptura amb la pintura (corrents artísticossocials que s'escenificaren a casa nostra amb conceptes com la *nova figuració* o el *pop art*, molt lluny del seus homònims americans), i també amb noves propostes als països del nord d'Europa, on la suma de disseny, moda i art començava a veure's com un tàndem estel·lar que preveia donar molt de si, l'aparició d'artistes com Antoni Llena, Àngel Jové, Muntadas o Francesc Torres, junt amb moviments a mig pas entre l'arquitectura i el disseny, com el Grup de Memphis (on un Mariscal encara jove iniciaria llur carrera artística), protagonitzaren, al costat de les primeres manifestacions (fruit de fenòmens derivats de la immigració, la marginalitat i un nou marc de llibertats individuals) de les noves classes urbanes (*punks*, *rappers*, col·lectius LGTB i d'altres), un vast canvi (en molt pocs anys) dins la nostra societat.

Un nou període d'autoreflexió transformà les bases de la massa, tot orientant-la cap a un rol conceptualista exempt de clixés que definiria el nou espai artístic postmodern. I en aquesta línia, l'audiovisual, en concret, la fotografia i el cinema (aquest últim, en la variant documental), desenvolupà un rol predominant en l'evolució del grafit dels darrers vint anys. El «còmic *underground*», com a valor semiòtic d'un conjunt social molt definit (principalment, les classes socials del gueto del final del segle xx i d'aquest xxi, és a dir, de la perifèria de les ciutats), ha ratificat (i justificat) l'existència d'aquest art «deconstructiu», sovint crític i criticat. Revistes i *fanzines* com *1984*, *El Vibora*, *Rambla* o els volums barcelonins amb un fort contingut sexual i social d'editorials com *Cúpula* o *Toutain*, il·lustrats per dibuixants de l'altura de Rafa G. Negrete, Saladrigas o Josep M. Beà, han inspirat els joves talents, sovint anònims, del grafit dels nostres dies.

Tot i que el grafit actual ha perdut l'agressivitat de temps enrere (grafiters catalans reputats de la talla de Kòsmick afirmen que el grafit es troba en una contínua domestica-

Disseny de botiga a Barcelona; OVNI.

Grafit en un mur d'Anna Taratiel a Istanbul.

Expo de Kòsmick.

Obra *Tomorrow*,
de Josep Cárceles.

Un mural hiperrealista
d'un amic de Kòsmick.

Kape, Àngel Brichs
i Kòsmick,
davant d'un mural retro
de la primera, a Terrassa.

guns cedits pels consistoris, d'altres no) dels quals disposen per practicar aquest art d'aquest nou mil·lenni (que alguns crítics l'han classificat com el vuitè).

Unes reivindicacions que es perden i obren les portes a la conseqüència directa, ja en el terreny del disseny, sense deixar de banda el seu caràcter rebel (submergint-se en propostes socials d'àmbit ecologista, emprades en un llenguatge a l'ús: l'ecoart), tal com podem veure reflectit a l'epígraf d'un envàs reciclable d'un paquet de Chesterfield: «Keep planet clean», que és, a la vegada, obra d'un conegut de Kòsmick, Raül de Dios (Dios), o en les últimes creacions que presentà, fa pocs mesos, a la Sala d'Art Arxiu Tobella de Terrassa, l'exgrafitera Anna Taratiel (Ovni), que és la viva imatge d'aquest canvi de model que ha subscrit l'art dels nostres dies, en

el qual l'experimentació sobre el que tenim i la profunda ingerència de la imatge i el disseny fan la resta.

Glossari

Escriptors, *painters* o *writers*: mots amb els quals s'anomena els grafiters.

Mural: pintura maximalista, d'estils diversos, en un mur.

Pintada: expressió gràfica com a resposta o protesta.

Cartell: pintura reivindicativa, oficial o política, en una paret o en un mur.

Rètol: en un àmbit exclusivament publicitari, *anunci*.

Bibliografia

- Ars Nova: Dossier Catalunya*. Barcelona: Ameda, 2002.
- BECKET-GRIFFITH, Jasmine. *Gothic art now*. Barcelona: Gustavo Gili ed., 2009.
- Biblioteca Salvat de Grandes Temas*. Vol. 7: *Arte abstracto y arte figurativo*. Barcelona: Salvat, 1973.
- BRICHS, Àngel. «Entrevista a Anna Taratiel». *Rubricata* [Rubi], núm. 2341 (dies mes 2010), [pàgines]. [En premsa]
- CABRERIZO, Cayetano; CABRERIZO, José Manuel. *DISCÓMIC: De la viñeta al vinilo*. Terrassa: Material d'Edició, 2004.
- CUITO, Aurora. *Maximalismo*. [Ciutat]: HK Editores, 2002.
- Designing the 21st Century*. Köln: Taschen, 2005.
- ECOTAIS, Emmanuelle de l'. *El espíritu dadá*. [Ciutat]: H. Kliczkowski ed., 1998.
- EMMERLING, Leonard. *Basquiat*. Köln: Taschen, 2003.
- HELLER, S.; ILLIC, M. *La anatomía del diseño*. Barcelona: Blume, 2009.
- HENDRICKSON, Janis. *Lichtenstein*. Köln: Taschen, 2006.
- LAILACH, Michael. *Land Art*. Köln: Taschen, 2007.
- RAMÍREZ, Juan Antonio. *Medios de masas e historia del arte*. Madrid: Cátedra, 1976.
- SERRA, Albert. «Entrevista al grafiter Banksy». *Time Out* [Barcelona], [núm.] (6-12 octubre 2010), p. 54. [En premsa]
- THOMPSON, Don. *El tiburón de los 12 millones de dólares*. 2a ed. Barcelona: Ariel, 2008.
- WELLERSHOFF, Dieter. *Literatura y praxis*. Madrid: Labor, 1975.